# İran’ın Petrol Hamlesi ve Kerkük

Irak merkezi hükümeti ve İran destekli Haşd-i Şabi örgütü, 25 Eylül’de Irak Kürt Bölgesel Yönetimi (IKBY) tarafından düzenlenen referandumun ardından 16 Ekim’de Kerkük üzerine bir harekât başlattı. İdari statüsü tartışmalı olan Kerkük’ün referanduma dâhil edilmesi ve sonrasında Bölgesel Yönetim sınırlarına katılması ihtimali üzerine harekete geçen merkezî yönetim, Kerkük ve civarındaki önemli petrol sahalarının kontrolünü ele geçirdi.

Geçtiğimiz hafta Kerkük ile başlayan Irak ordusu ve Haşd-i Şabi’nin ilerleyişi ve genişlemesi bu hafta da devam ederek Türkiye-Irak ve Suriye sınırlarının kesiştiği Fişabur’a kadar uzandı. Peki, merkezî yönetim ve İran destekli gruplar açısından bu bölgelerin önemi ne? Bu bölgelerin kontrolünü elinde bulunduran tarafın elde edeceği stratejik ve ekonomik faydalar neler?

**Petrol Boru Hatlarının Kesiştiği Kapı: Fişabur**

Fişabur, Irak-Türkiye sınırında Suriye ile kesişen kısmında bulunuyor. Fişabur’un önemi, Kerkük-Ceyhan boru hattı ile IKBY’nin 2013’te inşa ederek 2014’te faaliyete soktuğu Tak Tak’tan Ceyhan’a kadar uzanan boru hatlarının kesişme noktası ve dağıtım terminali olmasından kaynaklanıyor.

IKBY ile Bağdat hükümeti arasında yaşanan gerginlik ve çatışmaların giderek IKBY’nin ekonomik avadanlıklarına yönelik bir hale geldiği ortamda gündeme gelen Fişabur bölgesi, birkaç gündür Irak güvenlik güçleri ve İran destekli Haşd-i Şabi örgütü ile peşmerge güçleri arasında yoğun çarpışmalara sahne oluyor.

Şu anda çatışan taraflardan Irak yönetiminin şu veya bu şekilde Fişabur bölgesinde kontrolü sağlaması Bağdat yönetimine Musul’un batısından Ceyhan’a uzanan Kerkük-Ceyhan boru hattının güvenliğini yeniden sağlama imkânını sunacaktır.

Ancak bu durum Kürt Bölgesel Yönetimi tarafından pek de istenen bir durum değildir. Zira DAEŞ saldırılarından dolayı bu hat 2014 yılından beri kullanılamadığı için Türkiye’ye petrol akışı IKBY’nin kontrolü altında bulunan bölgelerden sağlanıyor. Kerkük-Ceyhan petrol boru hattının güvenliğinin sağlanması ve çalışır hale getirilmesi ile Bağdat yönetimi, Türkiye üzerinden petrol ihracatında IKBY’yi saf dışı bırakmayı planlamaktadır.

Kerkük-Ceyhan hattının yeniden aktif olmasına ek olarak Türkiye’nin 25 Eylül referandumundan sonra Kürt yönetiminden gelen akışını durdurma düşüncesini fiiliyata dökmesi durumunda IKBY önemli bir gelir kaynağını kaybetmiş olacaktır.

Fişabur’un Türkiye açısından önemi sadece petrol hatlarının kesişme noktası olmasından ileri gelmiyor. Suriye’nin kuzeyinde terör örgütü PKK/PYD kontrolündeki bölgelere açılan sınır kapısı olması bakımından Fişabur, Türkiye’nin güvenliği bakımından stratejik bir öneme haiz. Suriye’nin kuzeyinde geniş alanları kontrol eden PKK/PYD’nin Irak-Suriye sınırındaki varlığı Türkiye’nin Habur’a alternatif olarak açmayı planladığı yeni sınır kapısının güvenliği konusunu gündeme getiriyor. Bu yüzden Türkiye Suriye tarafını kontrol altına alamasa da Fişabur’u Irak içerisinden güvenli tutmaya yoluna gitmesi faydalı olacaktır.

Ne var ki Türkiye’nin art arda sıralanan güvenlik gereksinimlerinin karşılanması için Fişabur’un Irak kısmında sorun yaşanmayacak ve gayri nizami unsurlardan sıyrılmış bir yönetimi tercih etmesi gerekmektedir.

Petrol akışının kontrolü açısından bakıldığında Fişabur noktasını elinde bulunduracak güç, Irak petrollerinin dünyaya akışını kontrol edecek ve petrol gelirleri sayesinde egemen bir güç haline gelecektir. Bu nedenle, yukarıda bahsedildiği gibi, Türkiye’nin Fişabur’da Haşdi Şabi gibi gayri nizami harp unsurlarının etkisini sıfıra indirgemiş, merkezi bir gücün konuşlanması konusunda ısrarcı olması en uygun seçenek olarak karşımıza çıkmaktadır.

**Kerkük Petrolü İran'a**

Geçtiğimiz on gün içerisinde Kerkük ve civarındaki petrol sahalarının kontrolü üzerine yaşanan gelişmelerin arka planında yine petrol ile bağlantılı bir başkan mesele daha bulunuyor: Kerkük petrollerinin İran üzerinden dünya pazarlarına ihraç edilmesi.

DAEŞ ile mücadelenin şiddetli cephesi haline gelen IKBY sahasında ve Musul'da savaşın sürdüğü 20 Şubat 2017 tarihinde Irak Petrol Bakanlığı ile İran Petrol Bakanlığı arasında ortak petrol sahalarındaki tartışmaları gidermek üzere bir protokol imzalandı.

Protokol kapsamında olan ve konumuz açısından önemli olan bir başka nokta da Kerkük petrol sahalarından çıkartılacak petrolün İran üzerinden ihraç edilmesini sağlayacak bir boru hattının inşası için çalışmalara başlanması kararıydı.

IKBY Başkanı Mesud Barzani'nin 7 Haziran 2017 tarihinde Kerkük'ün de dâhil olduğu bölgelerde bağımsızlık referandumu yapılacağını açıklamasından bir ay kadar sonra Irak ve İran arasında yapılan bir anlaşma basında yer aldı.

31 Temmuz 2017 tarihinde Irak merkezi hükümeti, İran ile Kerkük sahalarından çıkarılan ham petrolün ihracının İran üzerinden yapılmasına dair anlaşmaya vardıklarını ilan etti.[1] İran tarafı, benzer bir proje ve anlaşma planını 2016 yılında IKBY Başbakanı Neçirvan Barzani ile de masaya taşımıştı. Bağdat yönetimi o dönem de Kerkük sahalarından çıkarılacak petrolün de İran'a nakli hususunun plana eklenmesi şartıyla görüşmelere sıcak yaklaşmıştı. Ancak bu kez IKBY'nin referandum restine karşılık, Tahran ve Bağdat yönetimleri Irak'ın petrol ihracatında Kürt Yönetimi'ne olan bağımlığını da ortadan kaldırmak üzere Kerkük petrolünün İran'ın kuzey şehri Kirmanşah üzerinden dış pazarlara aktarılmasına karar veriyordu.

Geçen hafta içerisinde Irak merkezi yönetimine bağlı güçler ve İran destekli Haşd-i Şabi örgütünün Kerkük ve civarındaki petrol sahalarına düzenledikleri operasyonlar ve buraların kontrolünü ele çabaları işte tam da bu proje açısından önem arz ediyordu.

Şöyle ki İran ile Irak arasında Temmuz ayında üzerinde anlaşmaya varılan Kerkük'teki petrol sahaları geçtiğimiz haftaya kadar yönetim açısından iki gruba ayrılıyordu: Avana ve Bay Hassan petrol sahaları gibi "tartışmalı" sahalar da dahil olmak üzere Tak Tak, Hurmala ve Tavke IKBY'nin kontrolü altındayken Baba, Habbaz ve Cambur sahaları Bağdat hükümetine bağlı Kuzey Petrol Şirketi tarafından yönetiliyordu.[2] Talabani'nin partisi KYB'ye bağlı peşmergelerin 2017 yılının Mart ayında Kuzey Petrol Şirketi'nin ofislerine el koymasından bu yana merkezi hükümet neredeyse bu bölgenin tamamındaki kontrolünü kaybetmiş durumdaydı.

Irak merkezi hükümeti ile Haşd-i Şabi'nin geçen hafta ortaklaşa gerçekleştirdiği operasyonlarda yukarıda bahsi geçen petrol sahalarının büyük bölümünün kontrolü Bağdat yönetiminin eline geçmiş oldu. Bu sahalar sayesinde Kerkük petrolünün kontrolünü ele geçirmiş olan Bağdat yönetiminin şu aşamadan sonra Kerkük petrollerini Perviz Han sınır kapısı üzerinden İran'ın kuzey şehri Kirmanşah'a ulaştırma projesini hayata sokması daha kolay olacak.

Rotası itibari ile Talabani ailesinin yönetimindeki KYB (Kürdistan Yurtseverler Birliği) kontrolünde bulunan Süleymaniye bölgesinden geçirilmesi planlanan Kerkük-Kirmanşah boru hattı, KYB'nin zor tercihler yapmasına neden olacak gibi. Zira Süleymaniye'deki yönetimin hattın geçişini kabul etmemesi durumunda Bağdat'ın önce barışçıl görüşmelerle, işe yaramadığı takdirde ise askeri müdahalelerle sorunu çözme yoluna gideceği söyleniyordu. [3] Son bir haftadır yaşanan gelişmeler ise KYB'ye bağlı peşmergelerin neredeyse hiç direnmeden bu bölgelerden çekildiklerini ve dolayısıyla Bağdat-Tahran cephesinin teklif/tehditlerini kabul etmiş olduklarını gösterdi.

İran'ın 15 Ekim 2017'de Bağdat hükümetinin talebi üzerine kapadığı üç sınır kapısından bugün KYB'nin kontrolünde olan Süleymaniye vilayeti dâhilindeki Başmak sınır kapısını açması ve muhtemel boru hattının geçeceği Perviz Han sınır kapısının da birkaç gün içinde açılacağının açıklanması[4] projenin önündeki engellerin iki taraf tarafından yavaş yavaş kaldırdığının bir göstergesidir.

Kerkük ile İran arasında inşa edilmesi muhtemel görünen petrol boru hattının Türkiye açısından önemi ise

Kerkük-Ceyhan boru hattını saf dışı bırakacak nitelikte bir plan olması. Bağdat yönetimi şu anda her ne kadar hattı hazır olan Kerkük-Ceyhan'ın yeniden çalışmaya başlamasını istiyorsa da ilerleyen zamanlarda petrolünü "müttefiki" İran üzerinden dünya pazarlarına ihraç etmesi hiç de şaşırtıcı olmayacaktır.

---

[1][1] "Iran, Iraq Reach Deal over Kirkuk Pipeline", (http://www.presstv.com/Detail/2017/07/31/530224/Iran-Iraq-reach-deal-over-Kirkuk-pipeline), 31.07.2017

[2] "Kurdistan Slams Tehran-Baghdad Agreement on Kirkuk Oil Pipeline", (http://ekurd.net/kurdistan-tehran-baghdad-kirkuk-2017-08-01) 01.08.2017.

[3] Sara al Qaher, "Irag, Iran Agree to Resolve Dispute on Joint Oil Fields", (http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2017/03/iran-iraq-oil-sulaymaniyah-kirkuk.html), 05.03.2014.

[4] "İran Kuzey Irak'la Bir Sınır Kapısını Açtı", (https://www.ntv.com.tr/dunya/iran-kuzey-irakla-bir-sinir-kapisini-acti,VHdvOXMRAEyX-oxYcy62zQ), 25.10.2017